

Д.С. Кремова,здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет

ПРИСЯГА В СЛУЖБОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН (НА ПРИКЛАДІ УГОРЩИНИ, НІМЕЧЧИНИ, ЧЕХІЇ)

З давніх-давен складання присяги вважалося сакральною подією, що означала особливу клятву особи на здійснення певних дій. Застосовуючи важливі для особи, яка складала присягу, речі (клятва на землі, згадування Бога та ін.) присяга проголошувалася в особливій урочистій обстановці і означала обіцянку виконати все те, про що було згадано. Особа, яка складала таку присягу, несла величезну відповідальність перед собою та вищими силами за виконання її, а порушення такої обіцянки наслідком мало смерть. Згодом присяга супроводжувалася обіцянкою вірно служити монарху та виконувати сумлінно свої посадові обов'язки. Історичні періоди змінювалися, часи присяги монархові спливали, на їх місце прийшли часи присяги на вірність державі та народу. Інститут присяги модифікувався із зміною історичних періодів, на формування його впливали політичні, релігійні, соціальні, економічні чинники, але єдиним, що залишалося незмінним, було те, що інститут присяги завжди відрізнявся своєю важливістю і неоціненним значенням, а складання присяги було і є великим моральним обов'язком, який має гордо нести особа, яка її складає. Метою статті є аналіз інституту присяги у службовому праві України та зарубіжних країн. Об'єкт роботи – суспільні відносини, які виникають під час вступу особи на державну службу та прийняття присяги. Предметом є присяга у службовому праві України та зарубіжних країн (на прикладі Угорщини, Німеччини та Чехії). Методи дослідження: загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, серед яких: ретроспективний аналіз, порівняльно-правовий, історико-правовий, діалектичний аналіз, системний метод, синтез. Результати. В залежності від держави, у службовому праві якої, закріплено особливості інституту присяги, його нормативні та процедурні аспекти, варіюється текст присяги та процедура її складання. Порівнюючи категорії інституту присяги в Україні, Угорщині, Німеччині та Чехії, можна зробити висновки щодо того, що загальні ознаки інституту присяги в службовому праві вищезгаданих країн мають безліч спільних рис, що доводить всеохоплюючу, відповідальну, надзвичайно важливу роль присяги у службових правовідносинах України та зарубіжних країн.

Ключові слова: присяга, службове право, компаративно-правовий аналіз, законодавство, процедура, інститут присяги, урочиста обіцянка, клятва.

Постановка проблеми. З давніх-давен складання присяги вважалося сакральною подією, що означала особливу клятву особи на здійснення певних дій. Застосовуючи важливі для особи, яка складала присягу, речі (клятва на землі, згадування Бога та ін.) присяга проголошувалася в особливій урочистій обстановці і означала обіцянку виконати все те, про що було згадано. Особа, яка складала таку присягу, несла величезну відповідальність перед собою та вищими силами за виконання її, а порушення такої обіцянки наслідком мало смерть. Згодом присяга супроводжувалася обіцянкою вірно служити монарху та виконувати сумлінно свої посадові обов'язки. Історичні періоди змінювалися, часи присяги монархові спливали, на їх місце прийшли часи присяги на вірність державі та народу.

Інститут присяги модифікувався із зміною історичних періодів, на формування його впливали політичні, релігійні, соціальні, економічні чинники, але єдиним, що залишалося незмінним, було те, що інститут присяги завжди відрізнявся своєю важливістю і неоціненним значенням, а складання присяги було і є великим моральним обов'язком, який має гордо нести особа, яка її складає. **Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Серед вітчизняних вчених-юристів, які присвятили роботи окремим аспектам державної служби, є: Ю.П. Битяк, М.І. Цуркан, М.М. Маськовіта, В.О. Андреев, С.В. Данилів та ін. **Метою статті** є аналіз інституту присяги у службовому праві України та зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу. Україна. Положення Закону України «Про державну

службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про Національну поліцію», «Про судоустрій та статус суддів», «Про нотаріат», «Про національне антикорупційне бюро України», Податкового кодексу є законодавчим «базисом» інституту присяги в Україні, з відображенням специфіки публічної служби на окремих посадах. Юридичним фактом, які означає зарахування вперше на публічну службу особи, яка претендує на таку посаду є прийняття публічно присяги, які передують проходження конкурсного відбору. Присяга складається в урочистій обстановці та супроводжується підписанням тексту Присяги, в результаті підписаний текст зберігається в особовій справі особи, яка її складає. П. 6 ст. 31 Закону України «Про державну службу» закріплює обов'язок Служби управління персоналом організувати складання Присяги державним службовцем. Державний службовець складає Присягу наступного змісту: «усвідомлюючи свою відповідальність», урочисто присягаю, що буду вірно служити Українському народові дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх в життя, поважати та охороняти права, свободи і законні інтереси людини і громадянина, честь держави, з гідністю нести високе звання державного службовця та сумлінно виконувати свої обов'язки» [1]. Тексти Присяги у службовому праві України є офіційно закріпленими і несуть високий моральний обов'язок особи, що складає Присягу, залежно від посади, на яку претендує особа, і таку ж високу відповідальність за її порушення, в першу чергу перед особою, своєю державою та народом України. Вступаючи на публічну службу, складаючи офіційно Присягу, особа покладає на себе обов'язок вірної та чесної служби, дотримання положень законодавства України, не допускаючи їх порушення, сумлінно виконувати ті зобов'язання, що покладені на особу, залежно від посади, на яку вона претендує, недопущення неповаги до держави, українського народу, прав і свобод людини і громадянина, і недопущення порушення складеної Присяги. Тобто, складення Присяги в службовому праві України має неоціненне значення, зі складення особою присяги виникає адміністративно-правовий статус публічного службовця та фактичне прийняття такої особи на державну службу.

Угорщина. Державним службовцем в Угорщині є особа, яка займає посаду в апараті законодавчої, виконавчої, судової гілки влади, або ж в адміністрації президента. Згідно Закону

Угорщини «Про правовий статус державного службовця», а саме п. 6 закріплює обов'язок прийняття державним службовцем Присяги для вступу на службу. В Угорщині державний службовець приймає Присягу наступного змісту: «Я, ..., клянусь бути вірним і відданим своїй країні, Угорській Республіці, та її народу. Я буду дотримуватися Конституції нашої країни, її конституційних норм і законів. Я не буду порушувати державну або службову таємницю. Буду виконувати свої службові обов'язки неупереджено, добросовісно, чесно, виключно відповідно закону, точно і етично поважати людську гідність, у міру моїх можливостей в інтересах мого народу (та місцевій громаді). Я буду вести себе бездоганно, як виконуючи свої професійні обов'язки, так і поза ними, і зроблю все, що в моїх силах, щоб сприяти розвитку Угорської Республіки та її інтелектуальному та матеріальному зростанню. Нехай допоможе мені Бог!» [2]. Присяга державним службовцем в Угорщині приймається особою в урочистій обстановці та присутності представників органів державної влади. Вимовляється усно, але закріплюється письмово. Відмова від прийняття Присяги є підставою для припинення державної служби. Так, між процедурою прийняття Присяги державним службовцем Угорської Республіки, текстом такої Присяги, наслідком відмови від неї та такими категоріями інституту Присяги в Україні є низка спільних рис. По-перше, складення Присяги в Україні та Угорщині – це своєрідний обов'язковий етап переходу до зарахування а державну службу, без якого таке зарахування не є можливим. По-друге, присяга – є урочистою обіцянкою особи: а) виконувати сумлінно покладені на неї обов'язки; б) беззаперечно виконувати положення чинного законодавства країни; в) бути вірним та відданим своїй державі, народу; г) поважати людську гідність, захищати права і свободи людини і громадянина. По-третє, Присяга державним службовцем складається усно, підкріплюється письмовим текстом, що підписується особою. По-четверте, наслідком відмови від Присяги є підставою для припинення державної служби особою. Відрізняються тексти присяги державних службовців тим, що в тексті Присяги Угорської Республіки також закріплена обіцянка виконання правил етичної поведінки, як-от «буду вести себе бездоганно», в українському службовому законодавстві такий пункт є окремо закріпленим, не включеним до тексту Присяги, те саме стосується і слів «сприятимув інтелектуальному і матеріальному зростанню».

Характерною особливістю є підкріплення Присяги державного службовця Угорської Республіки згадування Бога, а саме: «Нехай допоможе мені Бог!».

Німеччина. Згідно Федерального закону про статус службовців Федеративної Республіки Німеччина, а саме п. 2 «федеральним чиновником є той, хто знаходиться у публічно-правових службових відносинах і відносинах службової вірності (правовідносини, в яких перебуває чиновник з державним органом) із Федерацією або із безпосередньо федеральною корпорацією, публічною установою або фондом публічного права» [3, с. 225]. У Федеративній Республіці Німеччина особа, яка претендує на посаду федерального чиновника, має скласти Присягу, або замість неї урочисту заяву. Цей факт пов'язаний з членством у певній релігійній громаді. Особа, яка має членство у такій громаді, може не використовувати слова «я присягаю», а урочисто пообіцяти чесно і сумлінно виконувати свої обов'язки, пов'язані з посадою, на яку така особа претендує. Також у Федеральному законі зазначається, що слова Присяги особам, які є членами певних релігійних громад, дозволяється не використовувати слова: «і допоможи мені Бог!». Текст Присяги федерального службовця є офіційно закріпленим і має наступний зміст: «Я присягаю дотримуватись Основного закону Федеративної Республіки Німеччина і всіх діючих у Федеративній Республіці законів і сумлінно виконувати мої службові обов'язки, і допоможи мені Бог» [3, с. 244]. Так, враховуючи положення щодо осіб, що претендують на посади на посади федеральних чиновників, але мають членство у релігійних громадах, то Присяга таких осіб умовно має такий зміст: «Я обіцяю / заявляю ... дотримуватись Основного закону Федеративної Республіки Німеччина і всіх діючих у Федеративній Республіці законів і сумлінно виконувати мої службові обов'язки». Федеральним законом передбачено звільнення особи за відмову від прийняття Присяги або виголошення урочистої обіцянки виконувати сумлінно свої посадові обов'язки, дотримуючись законодавства країни. Так, аналізуючи текст присяги, процедуру складання та відмову від складання її особою, що претендує на зайняття посади федерального чиновника та порівняння цих категорій з категоріями інституту присяги в Україні, умовно можна виділити спільні риси: а) присяга – урочиста, піднесена подія; б) присяга – обіцянка чесно і сумлінно виконувати свої посадові обов'язки; в) присяга – мораль-

ний обов'язок перед особою, яка її складає; г) складання присяги як перехідний важливий етап зарахування особи на службу; д) в текстах є урочиста обіцянка дотримуватися Основного Закону та чинного законодавства держави; е) відмова від складання Присяги є фактичною підставою для звільнення особи. Відмінними ознаками є: а) у тексті Присяги федерального чиновника закріплено словосполучення «і допоможи мені Бог!» (схожість з Присягою державного службовця в Угорщині); б) тексти Присяги у службовому законодавстві України є розширеними порівняно з текстом Присяги федерального службовця (обов'язковим елементом в українському службовому законодавстві є обіцянка захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина); у тексті Присяги федерального службовця таке формулювання відсутнє. в) у текстах Присяги у службовому законодавстві України відсутнє словосполучення «і допоможи мені Бог!», на відміну від Присяги федерального чиновника; г) Присяга федерального чиновника допускає факт членства особи в релігійній громаді і, як результат, текст Присяги може змінюватися, а в службовому законодавстві України факт зміни тексту Присяги, пов'язаний із вищезазначеними обставинами, відсутній; д) у тексті Присяги федерального службовця відсутня обіцянка служити вірно державі та народу, на відміну від текстів Присяги у службовому законодавстві України, де таке формулювання є обов'язковим елементом.

Чехія. Згідно Закону про службу державних службовців у державних установах і про винагороду державних службовців та інших працівників адміністративних установ (Закон про службу)» державним службовцем є працівник, який здійснює державне управління в державних установах. Особа, яка претендує на посаду державного службовця після успішного проходження конкурсу складає Присягу, і день складання Присяги є днем початку служби, тобто складання Присяги особою є початком службових правовідносин. Складання Присяги державним службовцем в Чехії закріплюється підписом особи, яка складає таку Присягу, реєстру службових присяг. Присяга державного службовця або ж Службова присяга має наступний текст: «Я свідомо присягаю своєю честю, що при виконанні служби я буду дотримуватися конституційних законів та інших законів і правових положень Чеської Республіки, міжнародних договорів, ратифікованих Чеською Республікою і службових правил, а також розпоряджень

мого керівника, виданих відповідно до закону. Я також буду виконувати свої обов'язки належним чином, неупереджено та сумлінно і не буду зловживати посадою державного службовця» [3, с. 288]. Присяга державного службовця є моральним обов'язком особи виконувати чесно і сумлінно свої посадові обов'язки та відмова від складання такої присяги «не має наслідком виникнення службових відносин». Так, спільними рисами, аналізуючи службове законодавство України та Чехії, між категоріями інституту присяги є а) факт складання Присяги – виникнення службових правовідносин; б) Присяга – обов'язковий етап зарахування на службу; в) складання Присяги – завершальний етап після проходження конкурсу; г) обіцянка у тексті Присяги додержання законодавства країни; д) обіцянка у тексті Присяги сумлінно виконувати свої посадові обов'язки; е) відмова від складання Присяги – немає наслідком виникнення службових правовідносин; є) складання Присяги – урочиста подія. Відмінними рисами є: а) обіцянка у тексті Присяги державного службовця не зловживати службовим становищем «не буду зловживати посадою державного службовця», у текстах Присяги у службовому законодавстві України таке формулювання відсутнє; б) крім обов'язку виконувати положення законодавства держави у тексті Присяги державного службовця в Чехії, закріплена обіцянка безпосередньо виконувати розпорядження керівника; в) у службовому законодавстві Укра-

їни тексти Присяги містять обіцянку захищати права, свободи і законні інтереси людини і громадянина, у тексті Присяги державного службовця в Чехії така обіцянка відсутня.

Висновки і пропозиції. Так, складання присяги є великим моральним обов'язком особи, яка її складає. В залежності від держави, у службовому праві якої, закріплено особливості інституту присяги, його нормативні та процедурні аспекти, варіюється текст присяги та процедура її складання. Порівнюючи категорії інституту присяги в Україні, Угорщині, Німеччині та Чехії, можна зробити висновки щодо того, що загальні ознаки інституту присяги в службовому праві вищезгаданих країн мають безліч спільних рис, що доводить всеохоплюючу, відповідальну, надзвичайно важливу роль присяги у службових правовідносинах України та зарубіжних країн.

Список використаної літератури:

1. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VII : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>. (дата звернення: 15.12.2020).
2. Витко Т.Ю. Особливості проходження державної служби в органах державної влади Угорщини : веб-сайт. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02\(13\)/12vtydvu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02(13)/12vtydvu.pdf). (дата звернення: 15.12.2020).
3. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / За заг. ред. Тимощука В.П., Школика А.М. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.

Kremova D. S. Oath in the service law of Ukraine and foreign countries (on the example of Hungary, Germany, the Czech Republic)

From ancient times, taking the oath was considered a sacred event, which meant a special oath of a person to perform certain actions. Applying important things to the person who took the oath (oath on earth, remembrance of God, etc.), the oath was taken in a special solemn atmosphere and meant a promise to fulfill all that was mentioned. The person who took such an oath bore a huge responsibility to himself and his higher powers for fulfilling it, and breaking such a promise resulted in death. The oath was later accompanied by a promise to serve the monarch faithfully and to perform his duties conscientiously. Historical periods changed, the time of the oath to the monarch expired, in their place came the time of the oath of allegiance to the state and the people. The institution of the oath was modified with the change of historical periods, its formation was influenced by political, religious, social, economic factors, but the only thing that remained unchanged was that the institution of the oath was always important and invaluable, and taking the oath was and is a great moral a duty that should be proudly borne by the person who makes it up. The purpose of the article is to analyze the institution of the oath in the service law of Ukraine and foreign countries. The object of work - public relations that arise during a person's entry into the civil service and taking the oath. The subject is the oath in the service law of Ukraine and foreign countries (on the example of Hungary, Germany and the Czech Republic). Research methods: general scientific and special methods of scientific knowledge, including: retrospective analysis, comparative law, historical law. dialectical analysis, system method, synthesis. Results. The study found that taking an oath is a great moral duty of the person taking it. Depending on the state, in whose official law the peculiarities of the institution of the oath, its normative and procedural aspects are fixed,

the text of the oath and the procedure of its drawing up vary. Comparing the categories of the oath in Ukraine, Hungary, Germany and the Czech Republic, we can conclude that the common features of the oath in the service law of the above countries have many common features, which proves the comprehensive, responsible, extremely important role of oath in Ukraine and abroad countries.

Key words: *oath, official law, comparative legal analysis, legislation, procedure, institution of oath, solemn promise, oath.*